

Rerum Naturalium Fragmenta No. 54

Gombáskönyv kezdők részére,
I.
Szemere László

<i>Mágocsy-Dietz Sándor: Előszó</i>	3
<i>Szemere László: Szerző előszava</i>	7
Hogyan határozzuk meg az előttünk ismeretlen gombát?	9
<i>Szemere László: A közvélemény és a gomba</i>	21

Budapest
1926

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Szemere László szerkesztése:

Budapest II., Pasaréti-út 79

Előszó.

Az irodalom feladata a tudomány szolgálatán kívül elsősorban a tudomány megállapította eredmények és ismereteknek az emberek széles körében való elterjesztése. Ezt a feladatot azonban csak úgy fogja tudni teljesíteni, ha az emberiség való érdekeit megismerve, mindig a szép, a jó, az igaz szolgálatában áll.

Szemere László "Gombáskönyv kezdők részére" című munkája az utóbbi célokat szolgálja akkor, amikor a természet legszebb jelenségei köréből, a legtöbb esetben kevés figyelemre méltatott gombákkal foglalkozik.

Mint a növények méltatásának régi híve, mindig örömmel fogadok minden olyan magyar embert, aki nemesebb érzésektől sarkalva a növények bármely csoportjával, bármely tulajdonságával foglalkozik. Ezért érdeklődéssel fogadtam Szemere Lászlónak munkájában megnyilvánuló törekvését is, jóllehet magam a gombák világával irodalmilag nem sokat foglalkoztam.

Igaz, hogy a gombák a természetben, és az emberiség körében való jelentőségüknél fogva sokszor vonták magukra figyelmet és nagyon kedves, szórakoztató munkálkodást biztosítottak, sőt többrendbeli szerepüknél fogva még irodalmi munkáim egyik-másikában a velük való foglalkozásra is készítettek. Ezek azok a szempontok, amelyeknél fogva e mű szerzője kívánságának engedtem, és e néhány sorban óhajtom a nagyközönség figyelmét e munkára és annak jelentőségére felhívni.

A magyar irodalom a gombákkal tudományos szempontból már rég idő óta foglalkozik. Legyen elég csak arra rámutatni, hogy a XVI. század végén hazánkban időző Clusius (*1) magyar földön szerzett tapasztalataival és adataival jelentősen járult hozzá a gombaismeret (mikológia) fejlesztéséhez. Ez idő óta többen foglalkoztak tudományos érdekből a gombákkal. Sőt nyomát találjuk ezeknek még az első magyar nyelven megjelent nagyérdemű munkában is, Diószegi és Fazekas füvészkönyvében (*2). A gombákkal tudományosan foglalkozók sorából a múlt század második felében jelesen munkálkodó Schulzer, Kalchbrenner, Hazslinszky jelentőségére is rá kell mutatnom.

A gombákkal való tudományos foglalkozás azonban csakhamar szükségessé tette, hogy a nép érdekkörét közelebbről érintő gombák ismerete széles körben terjedjen.

Ezek közül mellőzzük itt a növények betegségét okozó gombákat, amelyekkel irodalmunkban is sokan foglalkoztak, pl. a többek között Buza és Linhart. Közelebbről érdekelték ezeknél népünket azonban azok a gombák, amelyeket röviden ehető és mérges gombák elnevezéssel szoktunk egybefoglalni.

A társadalmi szükségletnek megfelelő, már a múlt század második felében és e században is több rendbeli munka jelent meg, amelyek közül Lorinser Frigyes Vilmos, Cserei Adolf, Bernátsky Jenő és főként Istvánffi Gyula munkáira mutatok rá.

Az általános szükségletet azonban az a munka van hivatva kielégíteni a nép széles körében, amely tárgyalásánál, módszerénél fogva könnyen használható.

Szemere László gombás könyve pedig ennek a célnak lehető teljes mértékben igyekszik megfelelni. A munka anyagának tárgyalása a lehető legegyszerűbb és a leggyakorlatiasabban szerkesztett, kulcs segítségével vezeti rá a gombák főbb csoportjainak a megállapításához.

Emellett a gombák felismerését lehetővé teszi még a laikusokra nézve is. És, hogy az embereket tájékoztassa a gombák felől, részletesen foglalkozik mindazokkal műveletekkel, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az emberek a természet eme kincsét minden károsodás nélkül a legnagyobb mértékben hasznosíthassák, és értékesíthessék.

E gombás-könyv teljesen a gyakorlati élet szükségleteit óhajtja kielégíteni és meg akarja könnyíteni mindazok munkáját, akik hazánknak gombákkal való gazdagságát hivatvák értékesíteni.

Emeli a munka értékét, hogy a tudományos megállapítások helyességét *dr. Moesz Gusztáv* magyar nemzeti múzeumi osztályigazgató volt szíves ellenőrizni.

Mindezek alapján e munkát népünk minden egyes érdeklődőjének figyelmébe melegen ajánlom, mint népszerű kalauzt a gombák megismerésére, használhatóságára és egyúttal a károsodás, de különösen a mérgezések elkerülésére.

Különösen pedig figyelmébe ajánlom mindazoknak, akik állásuknál, hivatásuknál fogva első sorban hivatottak népünket felvilágosítani, ellenőrizni, tanítani; így első sorban a tisztiorvosoknak, tanítóknak, tanároknak, lelkészeknek, de az erdészeknek, gazdáknak is. Mindezek a könyv segítségével megkönnyíthetnék hazánk gomba termelését kihasználni. Tömér-

dek gomba pusztul el nálunk használatlanul, mert népünk nem ismeri, s így nem meri használni.

A könyv módszerénél, anyagánál fogva a gombák iránt való nagyobb érdeklődés felkeltésére hivatott. Ily módon azután az érdeklődők köréből sokan a tudományos kutatás szolgálatára nyerhetnek kedvet, és előkészítést, szaporítva azok számát akik hazánk kulturális munkáját értékesebbé iparkodnak tenni.

Abban a tudatban, hogy ez a gombás-könyv nemcsak hasznára válik népünknek, de egyúttal a magyar műveltség javára is válik, ismételten ajánlom népünk, de különösen az illetékesek szíves figyelmébe.

Budapest, 1926. június 30.

Dr. Mágocsy-Dietz Sándor

egyetemi ny. r. tanár
az egyetemi általános növényteni
intézet és növénykert igazgatója.

*1 Istvánffi Gyula dr.: A Clusius Codex mykologiai méltatása, adatokkal Clusius életrajzához. Budapest, 1900.

*2 Diószegi Sámuel, Fazekas Mihály: Magyar fűvészkönyv.
Debreczen, 1807.

Szerző előszava

a „Gombáskönyv kezdők részére” c. könyvhöz

A magyar gombaismeret mai állását s abban könyvemnek szerepét magas pártfogóm, dr. *Mágocsy-Dietz Sándor* egyetemi tanár úr ismertette előszavában, miért is én ezt a helyet arra használom fel, hogy köszönetet mondjak mindazoknak, aki könyvem megjelenésében segítségemre voltak.

Az anyagi nehézségeken a Magyar Királyi Földművelésügyi Minisztérium IX. Főosztálya segített át több száz könyvpéldány megrendelésével. Ezért a főosztály főnökén, dr. *Tóth Jenő* államtitkár, és az ügyosztály vezetőjén, dr. *Ujhelyi Andor* miniszteri tanácsos urakon kívül első soron mondok köszönetet Mayer János miniszter úrnak, mint a „legyen” szó kimondójának.

Könyvemet a magas minisztérium a Kísérletügyi Tanácsnak adta ki felülvizsgálatra. Ily módon előbb dr. *Mágocsy-Dietz Sándor* egyetemi tanár úr, majd meg dr. *Moesz Gusztáv* nemzeti múzeumi osztályigazgató úr bírálták meg munkámat, kik a megadott vélemény után is állandóan segítségemre voltak tanácsaikkal. Nekik köszönhetem pl. azt is, hogy könyvem színes képekkel ellátva jelenhetett meg.

Úgyszintén e helyen is köszönetet mondok számos ismerősömnek, jó barátaimnak, akik adataikkal vagy egyébként támogattak, s mindannyiukat kérem, hogy a jövőben is támogassanak!

Budapest, 1926. június 30.

Szemere László

ny. szolgabíró.

Hogyan határozzuk meg az előttünk ismeretlen gombát?

A meghatározandó gombát magunk elé téve – még mielőtt a rajzokat néznénk – olvassuk el a következőket!

Megjegyzés: A meghatározandó gombákat tönkkel (népiesen „szárral”) együtt, gondosan kell kivenni (ásni) a földből és lehetőleg sértetlenül hazahozni!

A meghatározás sokszor egyáltalán nem fog sikerülni. Ennek oka lehet:

1. Olyan gomba van előttünk, amely nincs a tárgyalt 250 gomba között. Ne felejtsük el, hogy Magyarországon ilyenszerű gomba csaknem 2.000 van!
2. Eltorzult gombát akarunk meghatározni. Néha valamely gomba rendellenesen nő, pl. lemezes része hiányzik, mint ez 38.-nál elég sűrűn előfordul. Ilyen esetekben csak szakértő tud eligazodni, a gomba egyéb tulajdonságai alapján.

Ha az előttünk levő gomba a *föld felett* termett, keresni fogjuk az 1-190. számok alatt, de előbb olvassuk el az A) alatt írtakat!

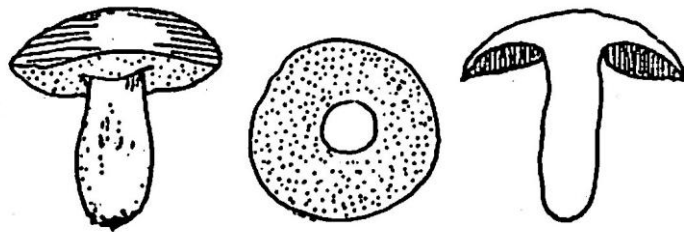
Ha a gomba a *föld alatt* nőtt, akkor fajtát keressük a 191-200. számok alatt.

Megjegyzés: Ügyeljünk arra, hogy a föld feletti gombáknak a földből még ki nem bújó, fiatal, sokszor még tojás alakú példányait földalatti gombáknak ne nézzük; viszont némely földalatti gomba öreg, kinőtt példánya megrepesztí maga felett a földet, s kissé ki is látszhat.

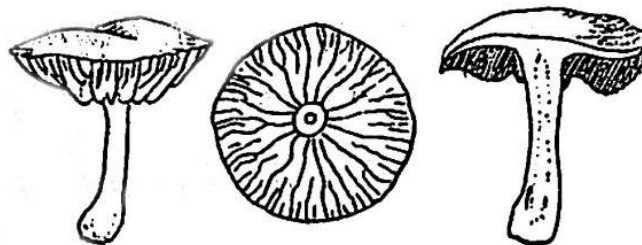
A) Föld felett termő gombák.

(A leírásokban használt *szakkifejezések* magyarázatát lásd F) alatt.)

a) *Csővesbélésűek*. Ha a gomba kalapjának az alja lukacsos, pontozott, vagy olyan, mint a kicsinyített méhsejt, akkor azt a 1-37. számok alatt fogjuk keresni, de előbb olvassuk el a B) alatt írtakat!

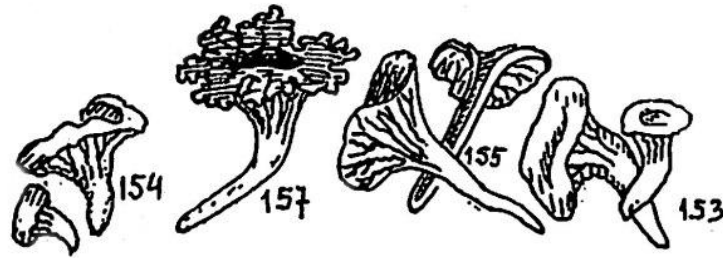

b) *Lemezesbélésűek*. Ha a gomba kalapjának alján késpenge alakú, küllők módjára – persze sűrűbben – elhelyezett lemezek vannak, akkor azt a 38-152. számok alatt fogjuk keresni, de előbb olvassuk el a C) alatt írtakat!

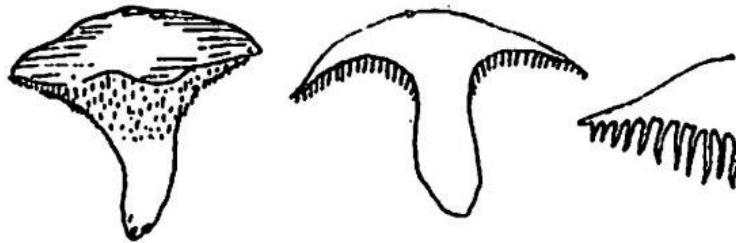

c) *Ráncos gombák*. Ha a gomba kalapjának az alján, vagy az oldalán lemezekhez csak néha hasonló, kissé kiemelkedő, zeg-

zugos, elágazó bordákat, ráncokat vagy ezek nyomait látjuk, akkor az ilyent 153-158. számok alatt keressük!

d) *Tüskebélésű gombák*. Ha a kalap alján mint durva szőrzet (vagy mint a gereben) tüskék, a tönk felé pontok vannak, akkor keressük 159-164. számok alatt!

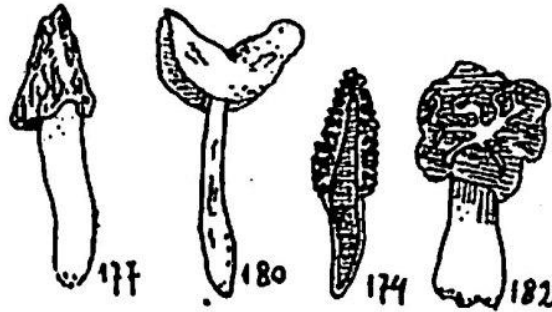

e) *Elágazó gombák*. Ha a gomba mint egy karfiol, vagy koralltelep, elágazó, sohasem rendes gomba alakú, keressük 165-170 számok alatt!

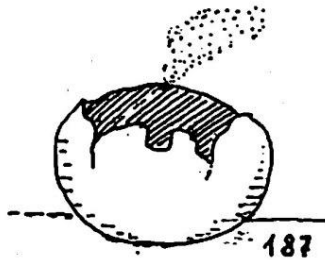
f) *Szalag vagy bunkó alakú gombák* vannak leírva 171. és 172. számok alatt.

g) *Redős és üreges gombák.* Kucsma, papsapka, vagy szabálytalanul karéjos, tönkjükkel együtt rendszeren belül üres gombák vannak leírva 173-182. számok alatt!

h) *Csészealakú gombák* 183. és 184. sz. alatt.

i) *Pöfetegek*, azaz fehér, gömbölyded, öregén elporló gombák vannak leírva 185-190. számok alatt.

B) Csövesbélésű gombák.

Ha az ilyen gomba földön termett, keressük az 1-31. számok alatt, illetőleg:

ha a csöves rész *nem áll el* a tönktől: 1-15,

ha a csöves rész *nem fekszik rá* a tönkre, (mert körülötte többé-kevésbé mély árok van), akkor keressük 16-26. számok alatt. Részletesebb kulcsot a leírások előtt találunk!

Ha a csöves rész *lefut* a tönkre, s a csövek igen aprók, akkor keressük 27-31. számok alatt.

Ha a csövesbélésű gomba *fán termett*, keressük a 32-37 számok alatt!

Míg fajaikat meg nem ismered, kerülöd a vörös lábú, továbbá a csípős ízű csöves-bélésű gombákat!

C) lemezesbélésű gombák.

Tejelők, azaz megtörve folyadékot bocsájtók: 38-52.

Ha a tej narancsszínű, vagy vörös: 38.

Ha a tej fehér, de nem csípős ízű: 41-44, 46.

Ha a tej fehér és csípős ízű: 39, 40, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52.

Megjegyzés: A tejelő gombák száraz időben is tejet bocsájtanak, ha kevesebbet is, mint nyirkos időben. Ha csak vizenyős a gomba, azaz vízzel teleszívta magát s azt nyomkodásra ki is bocsájtja, azért az még nem tejelő féle.

Nem tejelők. 53--152.-ig. Hogy ezek nagy sokaságában eligazodjunk, iparkodjunk tovább így: Ha a nemtejelő lemezesbélésű gomba fatönkön (törzsön) termett, keressük 116-181. szám alatt.

Megjegyzés: Egészen elkorhadt fatuskón olykor a földön növény gomba is nőhet, viszont a fatönkön termő gombák közül sok a fatönk mellett, a földön, vagy földdel fedett fadarabon, gyökéren is teremhet!

Ha a földön termő, nemtejelő lemezesbélésű gombák tönkje **nem gyűrűs**, (lásd a D) alatti ábrákat), akkor keressük azokat az 53-115. számok alatt, de előbb olvassuk D) alatt írtakat!

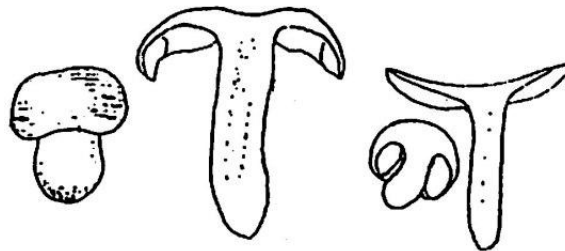
Megjegyzés: a gyűrű néha leeshet, letörlődhet a szárról.

Ha a földön termő, nemtejelő lemezesbélésű gomba tönkjén gyűrű van, keressük 132-152. számok alatt.

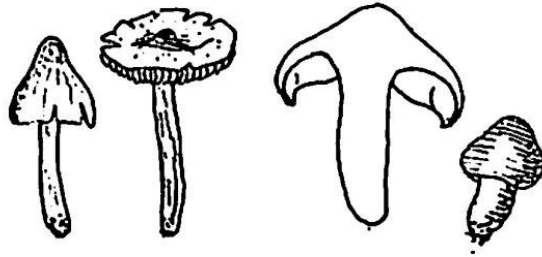
Ha az ilyen gomba tönkjének teteje mint egy gömbcsukló, kifordítható a kalapból s a lemezek a tönk körül porcos gyűrűbe nőttek, akkor keressük 135-139. szám alatt. A többi gyűrűs gombát a leírások és rajzok után 132-134., illetve 140-152. számok alatt próbáljuk kikeresni.

D) Nem tejelő, nem gyűrűs, földön termett lemezesbélésű gombák.

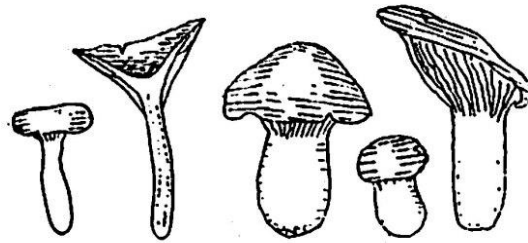
Ha az ilyen gomba eleinte domború, ha kifejlődött, közepe kissé besüppedő, de soha sem púpos, lemezei nem lefutók, szóval *galambgomba* alak: 53-67. sz. alatt. A galambgombák spórapora *fehér*.

Ha a kalap többé-kevésbé púpos átmetszetben közepén a legmagasabb – lemezei nem lefutók, szóval *pereszkergomba* vagy *susulykagomba* alak, akkor keressük 68-78. illetve 119. és 132. számok alatt. A pereszkergombának *fehér*, a susulykagombának *világos színű*, de nem fehér a spórapora.

Ha a növekedő kalap tölcsér alakú lesz, a lemezek pedig többé-kevésbé lefutnak a tönkön – *tölcsérgomba* alak – akkor ezeket 79-84., 129., 131. és 133. számok alatt keressük. A tölcsérgombák spórapora *fehér*.

Ha a közepén legvastagabb (púpos) kalapú gomba nedves időben nyálkás tapintatú, szárazon meg fénylő, *csigagomba*, *nedű* és *nyirokgomba* – akkor 88-96. között keressük. Ezeknek is *fehér* a spóraporuk.

Ha az előregedő gomba tintává szétfolyik: *tintagomba*: 99-100.

Ha a gomba kalapját eleinte fátyol fűzi a tönkhöz, amely elenyészhet, vagy csak nyomai maradnak a tönkön, – *pókhálós-gombák*, *hagymatönkű gombák*, *harmat* és *kénvirággombák* – akkor az ilyeneket 103-110. számok alatt találjuk.

Ha gomba tönkje aránytalanul hosszú, esetleg a földben még folytatódik is, akkor 114-155 számok alatt keressük fajtát. (Hosszú-szárú *fülőke-gomba*).

A másféle nem tejelő, nem gyűrűs, földön nőtt lemezesbélésű gombát a rajzok és leírások egybevetésével próbáljuk a 85-115. számok alatt megkeresni, de előbb olvassuk el az E) alatt írtakat!

Azt azonban szemünk előtt ne tévesszük, hogy a növekvő gomba alakját változtatja. Ha a leírásokban csak egy alak van említve, akkor az az illető gomba fejlett példányának jellegzetes alakja.

E) Ha a meghatározandó gomba **fehérszórájú** és látszólag nem tartozik a D) alatt vázolt fehér szórájú gombákhoz, akkor így próbáljuk tovább meghatározni.

Megjegyzés. A gombák szóraporát úgy vizsgálhatjuk meg, hogy a kalapot levágva a tönkről, egy éjjelre lemezes részével papírosra vagy üveglapra borítjuk. Ha a gomba éppen érett, reggelre bőven lesz a papíron vagy az üvegen szórapor.

Ha a kérdéses, fehér szórájú gomba *kalapátmérője* átlagban 5 cm-nél nagyobb: 88-91-ig: csigagombák! 93, 95, 111, 114, 115: földön termő *fülőkegombák*.

Ha a kérdéses fehér szórájú gomba apró, azaz *kalapátmérője* átlagban 5 cm-nél kisebb: 92, 94-98, 112, 113 és 84. alatt!

Ha a meghatározandó gomba **nem fehér spórájú** és kalapátmérője átlagban *5 cm-nél nagyobb*; és ha a spórapor szintelen: 85-87.

piszkos: 110. (ld. még 68.-at is!)

hús-vöröses: 101-102.

rozsdás-sárga: 105-107.

bíborbarna: 108-109.

fekete: 99, 100, 103, 104.

Ha a nem fehér spórás gomba *kalapátmérője* átlagban *5 cm-nél kisebb*: akkor 84 és 96 számok alatt lel a kezdő némi iránymutatást a sok efféle gomba tömkelegében.

F) A gombák leírásánál használt rövidítések magyarázata.

A gombák latin neve után való pár betű annak a tudós nevének rövidítése, aki azt a gombát először írta le.

Pl.: **Fr.** = Fries Elias stb.

A gombák leírásában: **K.** kalap, **B.** = Bélés, **T.** = Tönk. A centiméter méret ha a kalap leírásában van, a kalap átmérőjét (persze a kifejlett gombáét), ha a tönk leírásában van, a tönk hosszát, néha szélességét is mutatja.

A római számok azokat a hónapokat jelzik, melyekben a kérdéses gomba leginkább terem.

Bp. = jelzi, hogy a kérdéses gomba Budapest vidékén is terem.

G. = gomba vagy gombák.

Szakkifejezések

A gomba virágtalan növény. A földben (fatörzsben, vagy más aljzatban) van a penész-szerű szálakból álló *fonálteste* (micélium), ezt nevezik a csiperketenyésztők a gomba „csírájának”. Ebből nő ki évenként egyszer-kétszer a termőtest (a „gomba”).

Részei, a kalap és a tönk, (hibásan "szár"). A kalap fejleszti a termőréteget (hymenium), mely vagy csövecskés (csöves-bélésű g.), vagy lemezeket, vagy tüskéket stb. alkot.

A termőréteg fejleszti milliószámra – finom por alakjában – a „spórákat”. A spórák szaporítják a gombát, belőlük új „csíra” lesz, ha kedvező körülmények közé jutnak.

A fiatal gomba általában gömb vagy tojás alakú. Némely fiatal gombát burok (volva) vesz körül (ld. a 101, 142 és 148 sz. képeken). A fejlődés folyamán a burok elszakad, alsó fele a tönk alján marad (papucs vagy bocskor gyanánt), felső része foszlányok, pettyek alakjában a kalap tetején maradhat. (149. stb.).

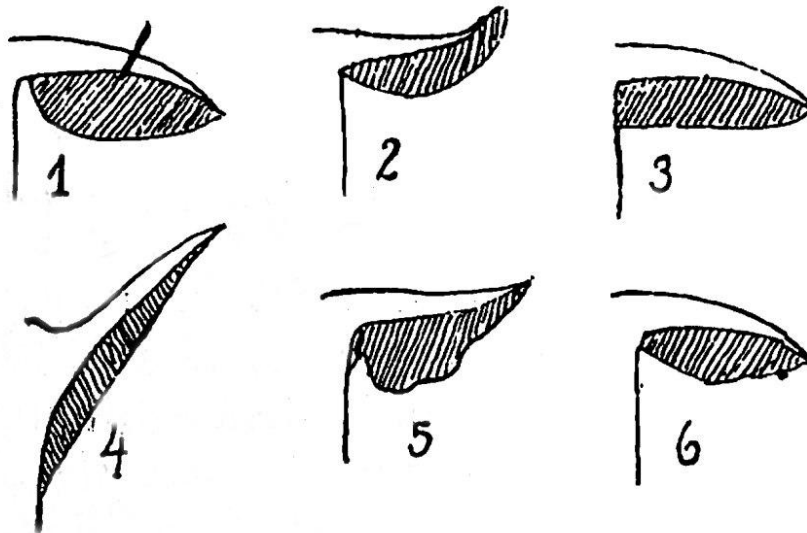
Más esetekben a burok alsó része szintén mint „papucs” látható, a felső része pedig mint függő gyűrű marad a tönk felső részén, esetleg foszlánya a kalap peremén.

Ha csak a kalapot veszi körül a burok (velum partiale), ez mint fölálló gyűrű látható a tönkön, esetleg mint foszlány a kalap peremén.

A nagyon finom burok neve *fátyol* (Pókháló, cortina). A fátyol nem alkot gyűrűt, hanem a tönkre, vagy a kalap peremére simulva, azt olykor szőrössé, pelyhessé teszi.

Ehető gombáink zöme lemezesbélésű, azért célszerű pontosan megismerkednünk a lemezek alakjával és a tönkhöz való állásával. A lemezek leírásában a kezdő néhány előtt szokatlan kifejezést fog találni: Pl. karéjos, tönkre lefutó stb.

Tehát a főbb lemezalakokat feltüntettem itt egy rajzban: 1 = tönktől elálló, 2 = tönköt érintő, 3 = tönkhöz hozzánőtt, 4 = tönkön lefutó, 5 = karéjos, egyszersmind a tönkkel foggal érintkezik, 6 = öblös lemez.

A legtöbb gombának a lemeze különféle hosszú. Tehát csak a lemezek zöme éri el a tönköt, fut le azon stb. s közbül vannak olyanok, melyek félakkorák, negyedakkorák, vagy még kisebbek.

A rajzok és festmények nagysága.

A rajzok kb. 5, 4, illetve 3 cm magasak aszerint, hogy nagy, közép-nagy vagy apró gombát ábrázolnak. Aprónak vettem az 5 cm-ig, közép-nagynak az 5-10 cm-ig, nagynak a 10 cm-nél átlagban is nagyobbra növekvő gombákat. Festményeink lehetőség szerint természetes nagyságúak.

(Szemere L.: *Gombáskönyv kezdők részére*, Budapest, 1926, p.1-21)

A közvélemény és a gomba.

Szemere László

A hús erdők mélyén, avagy a berkekben, ligetekben fölbukknó gombákat a rejtély, a titokzatosság veszi körül. Csalogatnak, de rémítenek is, mintha azt mondanák: ne nyúlj hozzám!

Üres idejében Kossuth Lajos is szívesen foglalkozott a gombákkal, „csodálatos lényeknek” tartotta őket. Néhány könyv megjelenése után oszlott némileg a rejtély, legalábbis a beavatottak előtt, s ma annyit már leszögezhetünk, hogy valamely gomba mérges, vagy ehető voltának eldöntésére semmiféle biztos kulcs nincs és aki el akar köztük igazodni, az kénytelen fajnóként botanikailag megismerni őket.

De ez nem olyan egyszerű dolog, mert hiszen a Magyarországon előforduló nagyobb, föld felett termő gombák száma több mint 300 fajhoz tartozik, s a föld alatt is terem vagy 64 féle. (Hollós könyve szerint!) Ha pedig a „gasztronómiailag” számításba nem eső (apró) fajokat is vennők, akkor úgy 2000 gombaféléről eshetne szó.

A konyhára gyűjtő gombásznak, eddigi adataim alapján legalábbis 200 gombát kell megismernie. Vagy ha éppen valamennyit nem ismeri is, legalább annyira kell vinnie, hogy a szakkönyveket használni tudja, hogy azokból gombát meghatározni tudjon.

A sok mérgezési eset oka az, hogy nem ismerik a gombákat!

Az tagadhatatlan, hogy a legtöbb, gombát bőven termő vidéken van egy-egy ember vagy asszony, aki gyakorlatból sok gombát ismer meg, de amint megfigyeltem, ezek tudása legfeljebb 50-60 gombafajra terjed. S mintha összebeszéltek volna, mérgesnek tartanak teljesen ártatlan, sőt igen értékes, jóízű gombát.

Hogy hirtelen csak néhányat említsek, az Alföldön szélébe-hosszába termő pöfetegeket és tintagombákat (*Lycoperdon* az első félék, *Coprinus* az utóbb említettek botanikai neve) igen kevés helyen eszik. Még a pöfetegeket csak megeszik imitt-amott, de a jól felismerhető gyapjas tintagombát (*Coprinus comatus* v. *ovatus*) és közeli rokonait igen mérgesnek tartják. Miért? Mert csöves a tönkje s talán mert mire a tintagomba előregszik, tintává szétfolyik!

De se szeri, se száma még azoknak a jó gombáknak, amelyeket a vidéki gyűjtők nem tartanak jónak. E sors éri általában a gereben-gombákat (*Hydnum*) és az őzlábgombákat (*Lepiota*) a többek között.

A nem gyűjtött gomba elmaradt haszon, kárba vesző nemzetgazdasági érték, de még mindig kisebb baj, mintha valamelyes hamis kulcs alapján akar valaki eligazodni. Felemlíték néhányat ezek közül.

Az ezüstkanál-próba. Sok háziasszony úgy véli felismerni, hogy a gomba mérges-e, hogy főzetébe ezüstkanalat tesz, amely a rossz gomba főztétől elszínesednék, a jó (ehető) gomba főztétől nem. Ez a, valóságban nincs így, mert van olyan mérges gomba, amelynek főzete hatástalan az ezüstkanálra. Arra ugyanis a kéntartalmú és oxidáló anyagok hatnak úgy, hogy az megfeketedik.

Ilyen anyagok lehetnek jó gombában is. Az ezen kulcs szerint eligazodó háziasszonyt és hozzátartozóit tehát csak a jószerencse védte meg a szerencsétlenségtől.

„A csípős ízű gomba mérges, a jóízű ehető,” mondja egy másik kulcs, melyet általánosítani szintén nem szabad, mert például éppen a legmérgesebb gomba, a *gyilkos galóca* (*Amanita phalloides*) nem csípős ízű. S viszont van olyan csípős ízű gomba, több is, amelyik ehető, vagy bár íze kegyetlenül csípő, maró, de azért mégse mérges.

Ilyen a közismert *fehér keserű gomba* (*Lactarius piperatus*). Erről a nép is tudja, hogy ehető, dacára annak, hogy nyersen kóstolva csíp. Van egy igen csípős ízű, sárgászöld kis tinorú féleség, a borsos tinorú (*Boletus piperatus*), ez sem mérges, sőt az étellekbe bors helyett használhatjuk.

Ha csak szűkebb körre alkalmazzuk e szabályt, akkor vehetjük némi hasznát. Például: amely galambgomba (*Russula*), őzláb-gomba (*Lepiota*), gerebengomba (*Hydnum*) nem csípős ízű és nem rossz szagú, azok legtöbbje nem is ártalmas.

Így is azonban ismerni kell ezeket a gombaköröket és a kivételeket! De nemcsak ezeket, hanem azokat is, amelyeknek kebelében ez a kulcs nem érvényes. Nagyon is nem válik be a tinorú-féléknél (*Boletus*), galócaféléknél (*Amanita*) és még más csoportban!

Ez a kulcs tehát csak azon segít, aki már nagyjából ismeri a gombákat.

Még egy kulcs: *ha a gombát a háziállatok megeszik, az nem is mérges.* Ez nincs így, mert pl. a házi sertésnek a kevésbé mérges gomba nem árt meg, megfőzve és a többi ételébe keverve pedig a legmérgesebb gomba sem fog rajta. Már a kutyának inkább megárt a mérges gomba, a gyilkos galócából készült ételtől elpusztul, akár csak az ember.

Aztán meg nincs is mindenkinek alkalma arra, hogy gyűjtött gombáit állatoknak kínálgassa. Ha tenné is, sok esetben tapasztalná, hogy jófajta gombára is csak ráfúj az állat, megszagolja s otthagyja. Ezért takarmányozáshoz csakis a felvagdalt s más ételhez kevert gombát tudjuk felhasználni, főve inkább mint nyersen.

Közkeletű kulcs az, amelyik a gombák *törés után való elszínese-
désén* alapszik, de hát ez is igen nagy veszélyt rejt magában és sok halálesetnek lett már okozója. A fent említett gyilkos galóca és számos rokon alakköre csak fehér húsu marad, ha feltörjük!

Ez csak a tinorú (*Boletus*) gombák körében segít annyit, hogy ott e kulccsal nem érhet baleset minket. De ugyanott kárunkra is van, mert számos jó tinorú féleség színt vált, ha kettétörjük vagy ha nyomás éri. Szóval ott is csak fajonként kell ám megismerni őket.

Az, hogy *a tönk csöves-e vagy nem*, semmit sem határoz; van egy csomó csöves szárú, jó, ehető gomba is (a fentebb említett tinta-gomba is), végül tömött tönkű mérges gomba is elég van.

Nincs tehát kulcs, nincs más mód az eligazodásra, mint a megismerés, a tanulás. De ez meg nem megy egészen simán. 250 gombát könnyű lenne megtanulni, ha azok szín és alak szerint

nem változnának! Míg a gomba kicsiny, más alakú, mint később, színe se szigorúan mindig ugyanaz, sőt gyakran tág színskála-határok között mozog, napfény fakíthatja, stb.

A jó ábra korántsem elegendő a meghatározáshoz, ahhoz még jó leírás, jó könyv és jó megfigyelőképesség is kell!

(Az Új Nemzedék, 1924. július 11.).